

ИЗ ИСТОРИЈЕ РАТНЕ ВЕШТИНЕ

Пуковник у резерви **ЈУРИЈ МУШИЋ**

ВИТОРИО ВЕНЕТО У СВЕТЛУ ИСТОРИСКЕ ИСТИНЕ

Битком код Виторија Венета, коју Италијани истичу као своју највећу победу, завршен је, пре 34 године, рат између Италије и бивше Аустро-Угарске. Та битка — уствари само једна фаза италијанске офанзиве при самом завршетку рата — не би сама по себи за нас била интересантна, да Италијанима није и „војнички“ осигурала отимачину наших крајева, обећану 1915 године Лондонским пактом¹⁾, и да примирјем закљученим у Вила Ђусти²⁾ (Villa Giusti) код Падове, нису постигли и „војничку“ окупацију тих крајева. Она је интересантна за нас и због тога, што су међу првима, још пре њеног почетка, отказали послушност баш они аустриски пукови који су били састављени од Југословена и на тај начин знатно допринели брзом расулу аустриске војске.

Виторио Венето, једина италијанска војна победа већих размера на европском континенту, добивена је под нарочитим околностима. После неуспешне офанзиве на италијанском фронту, у јуну 1918 године, аустроугарска војска се, претрпевши знатне губитке, повукла на своје полазне положаје и прешла у одбрану на свим секторима фронта. Аустроугарско државно и војно руководство било је још тада изгубило сваку наду на успешан завршетак рата, а када је ускоро затим (у јулу и августу) и немачка војска на Западном фронту претрпела неуспехе, тада је било свима јасно да су Централне силе изгубиле рат и да је њихов дефинитиван слом само питање дана. С друге стране, ови војнички неуспеси охрабрили су још више поробљене народе аустроугарске монархије, у првом реду Мађаре, Чехе и Југословене, и они су све отвореније радили на своме ослобођењу од вековног хабзбуршког ропства. Најзад је, крајем септембра, дошао слом Бугарске и Турске³⁾ који је још више погоршао ионако тешку војно-политичку ситуацију Централних сила.

С обзиром на такву војно-политичку ситуацију италијанској влади и Врховној команди било је јасно да ће Италија, на крају крајева, морати да још једном војничком победом откупи територијалне уступке загарантоване Лондонским пактом, јер су његове одредбе криле у себи толике неправедности,

¹⁾ Закључен у априлу 1915 године између сила Антанте (Енглеска, Русија и Француска) и Италије, по коме се Италија обавезала да ће после месец дана напасти Аустроју, своју дотадашњу савезницу, а силе Антанте су јој за то гарантовале велике територијалне уступке, између осталог и делове наше националне територије: Словенско и Хрватско Приморје са Горицом и Трстом, Истру и део Далмације са скоро свима острвима.

²⁾ Место одређено од стране италијанске Врховне команде за смештај аустриске комисије за вођење преговора о примирју, у коме је 3 новембра 1918 године закључено и потписано примирје између Аустрије, с једне и савезника, с друге стране.

³⁾ 15 септембра 1918 године савезничке снаге су пробиле Солунски фронт и 29 септембра натерале Бугарску на капитулацију. У Палестини је 19 септембра отпочела енглеска офанзива против турске VII и VIII армије и пошто су оне потучене, Енглези су убрзо овладали Сиријом и наставили надирање на север, због чега је Турска капитулирала 30 октобра 1918 године.

да ни у свима одлучујућим круговима сила Тројног споразума нису наилазиле на нарочите симпатије — постојала је и опасност да их ни претседник Вилсон веће у целисти прихватити. Осим тога, и Југословенски одбор⁴⁾ развио је живу активност, тражећи да се италијански незајажљиви апетити на наше крајеве што је могуће више ограниче и умање.

Па и поред свега тога италијанска Врховна команда тежила је да што више одложи ову своју завршну офанзиву, пошто, како изгледа, после претрпљених великих неуспеха 1917 године⁵⁾, још увек није имала потпуно поверење у своју војску. Тако је, на пример, још 25 септембра наредила својој IV армији (између р. Пијаве и р. Бренте) „да буде спремна за противнапад, ако би непријатељ на њеном отсеку прешао у напад“. Незадовољан због толиког оклевања италијанске Врховне команде, командант енглеских трупа у Италији, генерал Каван, тражио је крајем септембра да се енглеске дивизије, које су у јесен 1917 године, тј. после италијанског пораза код Кобарида, биле доведене у Италију, врате на Француски фронт. Тек када је крајем септембра капитулирала Бугарска, италијански министар председник Орlando замолио је маршала Фоша да одлучи да ли општа ситуација дозвољава почетак офанзиве на Италијанском фронту. На то је маршал Фош, који је овом савезнику већ неколико пута пребацивао због слабости и колебања, одговорио 28 септембра: „да сада, када се љуља цео Немачки фронт од Северног Мора до Вогеза, може бити питање само о томе, да ли се италијанска Врховна команда усуђује да сноси ризик, без кога се уопште не може ратовати.“⁶⁾ Најзад, на све јаче наваљивање своје владе, а видевши да се Централне силе брзим корацима ближе своје потпуном политичком и војничком расулу, италијанска Врховна команда одлучила је, последњих дана месеца септембра да предузме офанзиву, о чему је 3 октобра претседник Орlando известио и маршала Фоша.

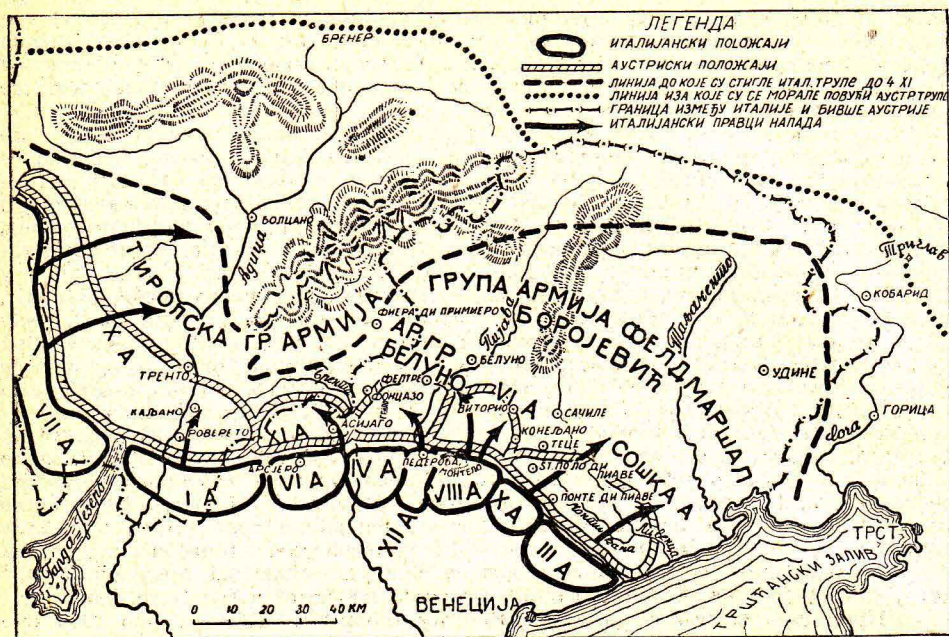
Припреме за ову велику италијанску офанзиву која је, као што смо изнели, требало да величком војничком победом санкционише обећања загарантована Лондонским пактом, трајале су до 24 октобра, када је, тачно после годину дана од битке код Кобарида, отпочела и ова офанзива. Италијанска Врховна команда располагала је са 61 дивизијом (од којих 3 енглеске, 2 француске и 1 чехословачка, и 1 амерички пук) и са 7.700 артиљериских оруђа разних калибара (од тога 250 енглеских и 200 француских). Било је предвиђено да се офанзива изврши IV и XII армијом правцем између Бренте и Пијаве преко планинског масива Грапа, са циљем да се раздвоји аустријски Тирољски фронт од фронта у венецијанској низији, а затим изврши удар у бок и позадину аустријске одбране у Тиролу, а VIII и X армијом главним правцем од средњег тока Пијаве и Монтеда, са циљем раздвајања аустријске Сошке (Изонцо) од VI армије и набацавања VI армије на планине. Остале италијанске армије (VI, I и VII), које су биле распоређене западно од р. Бренте (у Јужном и Западном Тиролу) и III армија на доњем току Пијаве имале су у почетку улогу само да вежу за себе што јаче непријатељске снаге.

X италијанском армијом командовао је енглески генерал Каван, а XII армијом француски генерал Гразијани (Жан Сезар), пошто су се у њиховом саставу налазиле две енглеске и једна француска дивизија. Ударну масу између Педеробе и Понте ди Пијаве чинило је 26 дивизија са 3.200 артиљериских оруђа. Италијанска војска је била обилато снабдевена мостовим и превозним средствима, муницијом, бацачима и другим борбеним потребама, а њени ефектни били су попуњени до пуног ратног бројног стања; у ваздуху је имала апсолутну надмоћност, а опрема и исхрана су биле на завидној висини благодарећи издашној помоћи Савезника. Поред тога, треба имати у виду да се и

⁴⁾ Југословенски одбор формиран је у току Првог светског рата од југословенских политичара — пречана, који су емигрирали из Аустрије и у иностранству радили на отцепљењу југословенских покрајина од Аустро-Угарске и на њиховом уједињењу са Србијом и Црном Гором.

⁵⁾ У бици код Кобарида, 24 до 27 октобра 1917 године, италијанска војска је претрпела тежак пораз и била одбачена са р. Соче на р. Пијаву.

⁶⁾ Österreich-Ungarns letzter Krieg, св. VII, стр. 594.

Скица 1 — Распоред обостраних снага 24 октобра 1918 године

морал италијанске војске био знатно подигао због веома повољне војно-политичке ситуације и очекивања скорог и победоносног завршетка рата, као и због максималног задовољења освајачких аспирација (Тренто, Трст, Горица, Истра итд.).

С друге стране, Аустро-Угарска се у то време већ налазила у стању политичког распадања. Њена војска на Југозападном фронту састојала се од 55 дивизија (од тога 6 коњичких у јачини по једна слаба бригада) и око 6.000 артиљерских оруђа разних калибара. Од тога је на отсеку главног италијанског удара било свега 19 дивизија (већим делом Мађара и Словена) са око 1.300 артиљерских оруђа. Аустроугарске трупе су због дуготрајног рата и недовољне исхране биле уморне и физички исцрпљене (код једне дивизије била је просечна тежина једног војника 50 кгр.), а сем тога слабо одевене и недовољно опремљене, тако да су оскудевале у свему и свачему и једва чекале да се рат заврши. Борбени ефективи били су местимично веома слаби, јер више није било на расположењу људства за попуну, а осим тога било је и на десетине хиљада оних који су се сакривали у позадини (на пример „зелени кадар” у Славонији који се у октобру ценио на око 10.000 способних војних обвезника). Ово стање најбоље илуструју ефективи 42 домобранске дивизије, код које су 25 и 26 пешадски пук имали само по један и по батаљон, а 27 и 28 пук нешто више од по једног батаљона. Стање у целој војсци на фронту било је тако слабо да су пешадске чете од 100 људи биле велика реткост. Тако је цела аустроугарска војска на италијанском фронту (55 дивизија), заједно са позадинским трупама, бројала само око 360.000 пушака.

Поред тога, у октобру су се у Аустрији, па и у Немачкој одигравали најсудбоноснији догађаји. Увиђајући свој неминован пораз, Централне силе обратиле су се 4 октобра председнику Вилсону и понудиле мир. Међутим, још пре тога Аустрија је одлучила да закључи сепаратан мир са Антантом, па је ради тога 5 октобра у Тренту образована војна комисија за вођење преговора о примирју са Италијом. У исто време, 6 октобра, Пољски национални комитет

из Варшаве поручио је Бечу да је себи поставио циљ: образовање самосталне Пољске државе са границама у које улазе сви народни делови, док је 14 октобра образовано у Паризу прво чехословачко министарство. С обзиром на такво стање на Крунском већу у Бечу 15 октобра одлучено је да се аустриска половина претвори у савезну државу, али да се не дира у интегритет земаља круне „Св. Стефана“) па је у томе смислу издат манифест народима и дневна заповест војсци. Међутим, у своме одговору на аустриску понуду за мир претседник Вилсон признао је Чесима и Југословенима право на потпуну националну независност, а 22 октобра командант Тиролске групе армија надвојвода Јосип — који се осећао Мађаром — тражио је од Врховне команде да се мађарске дивизије повуку са италијанског фронта и врате у Мађарску. У исто време мађарски парламент је тражио отцепљење Мађарске од Аустрије и закључење сепаратног мира са Антантом. Двадесет трећег октобра дошло је до побуне допунских јединица хрватског 79 пука на Ријеци (до сличних побуна долазило је и раније код многих допунских јединица аустриске војске), а тога истог дана фелдмаршал Боројевић, командант Венецијанске групе армија јавио је Врховној команди: „да се многе допунске јединице у позадини његове групе армија — Мађари и Југословени — припремају да иду својим кућама“.) Најзад, тога дана код армиске групе Белуно делови 42 домобранске дивизије, која је била у армиској резерви, као и Босанци 55 дивизије нису хтели да иду на положаје Монте Азолоне изјављујући „да нема више рата после понуде за мир и царског манифеста“. Њима су се истога дана придружили и Чеси 13 дивизије.

Тако су се још пре почетка италијанске офанзиве војничке побуне пренеле и на трупе на самом фронту, а то је врло много утицало на слабење њиховог морала. У то време Мађари и Словени већ су били раскрстили са преживелом монархијом, која се, уствари, још пре почетка ове офанзиве налазила у току ликвидације.

Иако је 24 октобра отпочела офанзива италијанске војске у тако повољним условима, ипак је напад IV италијанске армије (9 дивизија) на аустроугарске положаје на планинском масиву Грапа између р. Бренте и р. Пијаве у четвородневним огорченим борбама био потпуно одбијен, при чему су Италијани изгубили око 35.000 људи. У исто време вршени су и локални напади трупама VI италијанске армије, који су имали за циљ да на планинској висоравни код Асијага вежу снаге XI аустриске армије. Због отворене побуне мађарских трупа стање код XI аустриске армије било је тих дана врло тешко. Тако се већ 24 октобра, првог дана италијанске офанзиве, побунила 27 а ускоро и 38 хондведска дивизија, које су затражиле да се одмах врате у Мађарску, што им је било и дозвољено. Отказивање послушности пренело се 27 октобра и на 5 и 18 дивизију (већим делом словенске трупе), па чак и на делове „Еделвајс“ дивизије (састављене претежно од аустриских Немаца), које су баш имале да попуне празнине које су повлачењем ових мађарских дивизија настале у борбеном распореду. Тако се 28 октобра цела позадина армије налазила у потпуном расулу.

Главни напад — насилни прелаз преко Пијаве који су вршиле XII, VIII и X италијанска армија отпочео је тек ноћу 26/27 октобра, тј. када је код XI аустриске армије и армиске групе „Белуно“ више дивизија отказало послушност и није хтело више да се бори. Прелаз преко Пијаве, 27 октобра, код XII армије прво је успео 23 француској дивизији код Педеробе, а затим и VIII италијанској армији северно од Монтела, где су образовани мостобрани. Ови прелазни успели су углавном због тога што су мађарске и словенске трупе 2 аустриског корпуса давале слаб отпор, и што су делови 34 дивизије, која је била одређена за противнапад отказали послушност тако да није ни извршен. 14 енглески

) Под земљама круне Св. Стефана сматрају Мађари све оне покрајине које су се после дуалистичког уређења Аустрије 1868 године налазиле у склопу Угарске, међу осталима и Хрватску, Словачку и Ердељ.

) Österreich-Ungarns letzter Krieg, св. VII, стр. 591.

корпус, који се налазио на левом крилу X италијанске армије, извршио је главни прелаз преко острва Пападополи и разбио 7 аустриску дивизију, чији је 68 пук одбио да суделује у борби. Пошто је истог дана на своје десном крилу преко Пијаве извукао и делове 11 италијанског корпуса, то су оба корпуса образовала солидан мостобран на левој обали Пијаве у рејону Теце — Ст. Поло ди Пијаве.

Тога дана Аустро-Угарска се поново обратила претседнику Вилсону, известила га да пристаје на право самоопредељења својих народа и молила да се одмах закључи примирје.

У току ноћи 27/28 и у току дана 28 октобра на местима прелаза XII, X и VIII армије, продужено је пребацивање нових појачања преко Пијаве. Из XII армије пребачена је цела 23 француска дивизија, из VIII армије већи део 24 и 22 италијанског корпуса, а из X армије остатак 14 енглеског и делови 18 и 11 италијанског корпуса. Истог дана (28 октобра) XII, VIII и X армија продужиле су напад и принудиле VI аустриску армију на повлачење на други положај (Монте Варберије — Монте Монкадер — Пиеве ди Солиго), а десно крило аустриске Сошке армије на поток Монтикано.

У то време, на аустриској страни се све више убрзавао процес унутрашњег распадања и све је већи број дивизија отказивао послушност. Тако је седам аустриских дивизија (10, 24, 36 и 57 пешадиска и 26, 43 и 44 стрељачка), које су тога дана биле упућене од стране команде Групе армија фелдмаршала Боројевића и команде Сошке армије да прихвате отступајуће дивизије из прве борбене линије и прикупе се за велики противнапад који је требало извршити са четири дивизије идућег дана из простора око Конељана, отказало послушност — једноставно трупе више нису хтеле да се боре. То су већином били Словени и Мађари. Тако се тога дана увече само један батаљон из целе 36 дивизије (загребачке) могао прикупити иза полазног положаја за извршење противнапада на Монтикано. Због тога је тога дана пре подне фелдмаршал Боројевић јавио својој Врховној команди: „... отпор наших трупа брзо попушта и број јединица које отказују послушност са позивом на манифест, независности Пољске, Мађарске, Чехословачке и Југославије, повећава се у забрињавајућој мери... Нема средстава да се те јединице натерају на послушност...“⁹⁾

С обзиром на такво стање које је било више него рђаво, аустриска Врховна команда наредила је 28 октобра по подне да Комисија за примирје, која је била сакупљена у Тренту, одмах крене у италијанску Врховну команду са овлашћењем да се прихвате сви услови, осим оних који би вређали част армије или били равни безусловној капитулацији. Тога дана одигравали су се и у унутрашности монархије крупни политички догађаји који су стварно претстављали њен коначни распад. Тако је Народни одбор¹⁰⁾ у Прагу преузео сву извршну власт, прокламујући „да је самостална Чехословачка држава отпочела да постоји“, а у Загребу је свечано проглашено отцепљење Хрватске, Славоније и Далмације од Аустро-Угарске и право да се на њиховом етничком подручју образује независна држава Срба, Хрвата и Словенаца.

Двадесет деветог октобра, IV италијанска армија обновила је напад на аустриске положаје на планинском масиву Грапа, али и поред тога што се позадина тог аустриског сектора налазила у пуном расулу и делови многих дивизија већ кренули кући, она ипак ни тога дана није успела да овлада аустриским положајима. Међутим, пред фронтом VIII и X италијанске армије аустриске трупе су и тога дана пружале местимично снажнији отпор. Истина, отказивање послушности непрекидно се преносило и на трупе које су се дотле још бориле, а скоро све допунске трупе у позадини аустриске Сошке армије

⁹⁾ Österreich-Ungarns letzter Krieg, св. VII, стр. 632.

¹⁰⁾ Народни одбор у Прагу био је састављен од чешких политичара, који су за време рата остали у земљи. Њихова прокламација претставља потпун раскид са централном власти у Бечу која у том погледу није више пружала никакав отпор.

налазиле су се у потпуном расулу. Под таквим околностима, X италијанска армија, са 14 енглеским корпусом, још тога истог дана прешла је Монтикано и забила дубок клин у десно крило аустриске Сошке армије, док је италијански 18 корпус заузео Сачиле. У то време VIII италијанска армија, наилазећи на веома слаб отпор аустриске VI армије, брзо је надирала према Виторио и заузела га. На тај начин, још предвече тога дана, између VI аустриске армије и армиске групе између Пијаве и Бренте настао је отвор широк више од 30 км, за чије затварање више није било трупа расположених за борбу. С обзиром на овакво стање, фелдмаршал Боројевић се одлучио на повлачење целе VI и Сошке армије иза р. Ливенце. Тако је 29 октобра у Венецијанској Равници завршена ова фаза италијанске офанзиве коју Италијани сматрају за своју највећу и најсјајнију победу, названу „Виторио Венето” по истоименом месту које су тога дана заузели.

Још 29 октобра пре подне, изасланик аустриске Комисије предао је Италијанима код Вервета понуду да се одмах закључи примирје, а предвече је аустриска Врховна команда радиотелеграфским путем саопштила италијанској Врховној команди да ће уредна евакуација окупираног дела Венецијанске покрајине бити могућа само у томе случају, ако се буде одмах закључило примирје, па је у вези тога и наређено да се одмах отпочне са евакуацијом те покрајине.

Међутим, италијанска Врховна команда се баш тада, када је примила понуду за примирје, одлучила да искористи успехе код своје VIII и X армије и постигне велику победу, која је Италијанима била јако потребна и за којом су толико жудили. Зато је наредила и својој III армији, која се налазила на доњем току Пијаве, да пређе у напад, и у исто време кроз начињени отвор на правцу дејства 14 енглеског корпуса бацила 1, 2 и 3 коњичку дивизију, наређујући им да гоне непријатељске колоне и спрече им рушење мостова на р. Ливенци и Таљаменту. Као што се види, тога дана је пало решење у тој завршној италијанској офанзиви, када Аустро-Угарска стварно више није постојала, јер су отада италијанске армије у своме надирању наилазиле само на местимичан отпор, који су пружале трупе махом немачке народности.

И док су се VI аустриска армија (без делова, који су затварали прилазе у котлину Белуно) и десно крило Сошке армије повлачили на леву обалу р. Ливенце, 30 октобра ујутру, тј. онда када више није било отпора отпочео је прелаз и III италијанске армије преко Пијаве. Међутим, она је, и поред тих веома повољних услова, у току 30 и 31 октобра наступала веома споро, тако да је лево крило Сошке армије успело да се неометано повуче преко Ливенце. Али, пошто су италијански коњички делови 30 октобра увече прешли Ливенцу у њеном изворном делу и пошто се аустриске трупе ни ту нису хтеле борити, команда Групе армија фелдмаршала Боројевића наредила је да се VI и Сошка армија повуку иза Таљамента, што је такође извршено без узнемиравања. Међутим, због развоја политичких догађаја аустроугарска војска се све више осипала и дезорганизовала. Тако је 31 октобра 41 аустриска (мађарска) дивизија ултимативно захтевала да се одмах врати у Мађарску, а делови 44 стрељачке и 36 пешадиске дивизије самовољно су одмаршовали у своје завичаје (Љубљану и Загреб). Али, и поред свега тога предњи делови X и III италијанске армије нису на свима правцима стигли до Ливенце ни до 31 октобра увече.

После заузимања Виторија Венета, VIII италијанска армија добила је задатак да заједно са XII армијом изврши обухват аустриског левог крила и од комуникација отсече аустриску армиску групу Белуно која се — и поред тога што су њене резерве и допунске јединице у целини отказале послушност и једним делом већ кренуле у своје завичаје — још увек држала на положајима на планинском масиву Грапа. Међутим, иако је осам дивизија (XII и VIII армије) извршило обухватни маневар, ипак нису успеле да отсеку и заробе значајне снаге браниоца планинског масива Грапа (три аустроугарска корпуса), пошто су оне ноћу 30/31 октобра напустиле положаје и повукле се делом преко Фонцаза и Фијера ди Примижеро, а делом преко Фелтра и Белуна.

И на фронту XI аустриске армије где су се још 24 октобра побуниле две мађарске дивизије, стање трупа није било ништа боље. Пошто ни оне јединице које су биле доведене да попуне настале празнине на фронту нису више хтеле да се боре, а да би се избегло отсецање армије од позадине и њено заробљавање, то је ноћу 30/31 октобра отпочело повлачење левог крила армије. Италијанска VI армија прешла је у напад на томе отсеку тек 1 новембра и због слабог отпора релативно брзо напредовала по тешком планинском земљишту, тако да је у току 2 новембра прешла и положаје на које се било повукло лево крило VI аустриске армије. (У току ова два дана многи делови дивизија из првих линија одбили су да се даље боре и самовољно су отступали). А када је 2 новембра и I италијанска армија прешла у напад са обе стране Адиде, и, наилазећи на слаб отпор, продрла њеном долином чак до Каљана, наређено је остацима XI аустриске армије да се повуку на положај за непосредну одбрану Трента.

Тако су 1 и 2 новембра на целом дугачком фронту између Јадранског Мора и Језера Гарде италијанске армије надирале без већих тешкоћа, јер су се аустриске трупе свуда повлачиле, такорећи, без борбе. У то време целу аустроугарску позадину били су преплавили делови дезорганизоване војске који су пљачкали и палили магацине и отежавали уредно повлачење и снабдевање трупа са појединих сектора фронта. А уз све то, 2 новембра рано ујутру, стигло је у оба штаба аустриских команди група армија наређење новог мађарског министра војске да све мађарске трупе одмах положе оружје.

Што се тиче рада аустриске Комисије за закључење примирја, она је 29 октобра ујутру прешла италијанске положаје у долини Адиде и 30 увече стигла у италијанску Врховну команду у Абано код Падове. Првог новембра, генерал Бадоло, помоћник начелника штаба италијанске Врховне команде, саопштио је услове примирја који су, између осталог, садржали и евакуацију: Горичке покрајине са Горицом, Истре са Трстом, југозападне Крањске, Северне Далмације и скоро свих наших острва. Осим тога, у овим условима било је предвиђено да ће се непријатељства обуставити *одмах* после њиховог прихватања. Међутим, накнадно је додат услов (протокол) да се непријатељства имају обуставити тек 24 часа после прихватања услова примирја, тако да је аустриска Врховна команда то сазнала сувише касно. Мислећи да су у важности све одредбе првобитног текста услова за примирје, она је 3 новембра рано ујутру, када је известила и своју комисију у Абану о прихватању свих италијанских услова, наредила трупама да се непријатељства одмах обуставе. Али, пошто је протокол о примирју био потписан у Абану тек 3 новембра у 15 часова, то је, с друге стране, италијанским трупама било наређено да обуставе непријатељства тек 4 новембра у 15 часова, а дотле да продуже енергично гоњење аустриске војске (која стварно више није ни постојала) и да сматрају ратним заробљеницима све непријатељске војнике које до тог времена буду претекли својим гонећим колонама.

Тако је италијанској Врховној команди успело да обустављање непријатељства отегне до крајњих граница и да њене трупе за ових 36 часова „заробљавају непријатеља без отпора“. Разумљиво је да то није био тежак посао, али је уродило плодом, јер је за ових 36 часова заробљено преко 300.000 аустриских војника. Ово се види и из извештаја италијанске Врховне команде — 3 новембра јављено је само за 100.000 заробљеника, док је према извештају од 10 новембра заробљено укупно 436.000 аустриских војника.

На тај начин Италијани су потпуно постигли оно што су и хтели — јевтину победу у својој завршној офанзиви. Заиста, ова победа по својим резултатима — по броју заробљеника и по пространим покрајинама бивше аустроугарске царевине, које су на основу уговора о примирју у Вила Ђусти имали да окупирају — неупућенима изгледа велика. Али, ако се узме у обзир стање њиховог непријатеља, а нарочито политички слом његове државе, који није наступио услед изгубљене битке код Виторио Венета, онда се значај те италијанске победе појављује у друкчијем — много скромнијем светлу. Јер, када је ова италијанска офанзива отпочела, аустроугарска царевина стварно више није ни постојала, поготово не за поробљене словенске народе, па је зато било сасвим

природно што војници тих народа нису више били вољни да крваре по планинама и гудурама далеких крајева са којима их више није везивала никаква заједница.

Нисам улазио дубље у сам ток операције, пошто је разлика између једне и друге стране, нарочито у моралном погледу, још од почетка офанзиве била сувише велика, али сам зато детаљније изнео морално-политичко стање аустријске војске при самом почетку и у току офанзиве, јер сматрам да је то битно за доношење правилног и објективног суда о стварним заслугама италијанског оружја у тој офанзиви.

Свакако, одлука италијанске Врховне команде да предузме ову офанзиву била је у војно-политичком погледу сасвим разумљива, јер да то није учињено, вероватно је да Италијани на мировној конференцији не би успели да приграбе све оно што им је стварно пошло за руком, нити би на тој конференцији могли изићи пред своје Савезнике са позом великог победника и равноправног партнера Французима, Енглезима и Американцима. Желели су да једном добију војничку победу великих размера и тиме побољшају своју војничку репутацију која је у томе рату била јако поколебана због катастрофалног пораза код Кобарида и због ионако веома мршавих дотадашњих војничких успеха.

Виторио Венето распламсао је до крајњих граница њихово агресивно расположење и освајачке тежње, и, између осталог, довео их на савско-јадранску вододелницу између Триглава и Снежника, у Задар и Ријеку и тако им створио повољне услове за даљу агресију против Балкана, која је и уследила 22 године доцније. Но, ова друга агресија била је сузбијена, јер ту нису више имали за противника преживелу Аустроугарску царевину, као што је то био случај 1918 године.

Богатите своја тактичка и оперативна знања искуством из
Народноослободилачког рата!

ПОРУЧИТЕ књигу

„ОСЛОБОДИЛАЧКИ ПОХОД НА ТРСТ“

од групе официра под руководством генерал-потпуковника
Павла Јакшића у редакцији генерал-мајора Петра Томца.

Полуплатно 240.— дин.

Броширано 220.— дин.